

0 3 2 4

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2018. március 24.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

M i s s z i ó

Arany János: Fiamnak

Hála Isten! este van megin'.
Mával is fogyott a földi kín.
Bent magános, árva gyertya ég:
Kívül leskelődik a sötét.
Ily soká, fiacskám, mért vagy ébren?
Vetve ágyad puha-melegen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Látod, én szegény költő vagyok:
Örökül hát nem sokat hagyok;
Legföljebb mocsoktalan nevet:
A tömegnél hitvány érdemet.
Ártatlan szived tavasz kertében
A vallást ezért öntözgetem.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Mert szegénynek drága kincs a hit.
Túrni és remélni megtanít:
S néki, míg a sír rá nem lehell,
Mindig túrni és remélni kell!
Oh, ha bennem is, mint egykor, épen
Élne a hit, vigaszul nekem!...
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd ha játszótársaid közül
Munka hí el – úgy lehet, korán –
S idegennek szolgál szerszám,
Ki talán szeret... de mostohán:
Balzsamúl a hit malasztja legyen
Az elrejtett néma könnyeken.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd, ha látod, érzed a nyomort,
Melyet a becsület válla hord;
Megtipurva az erényt, az észet,
Míg a vétek irigységre kész
S a butának sorsa földi éden:
Álljon a vallás a mérlegen.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

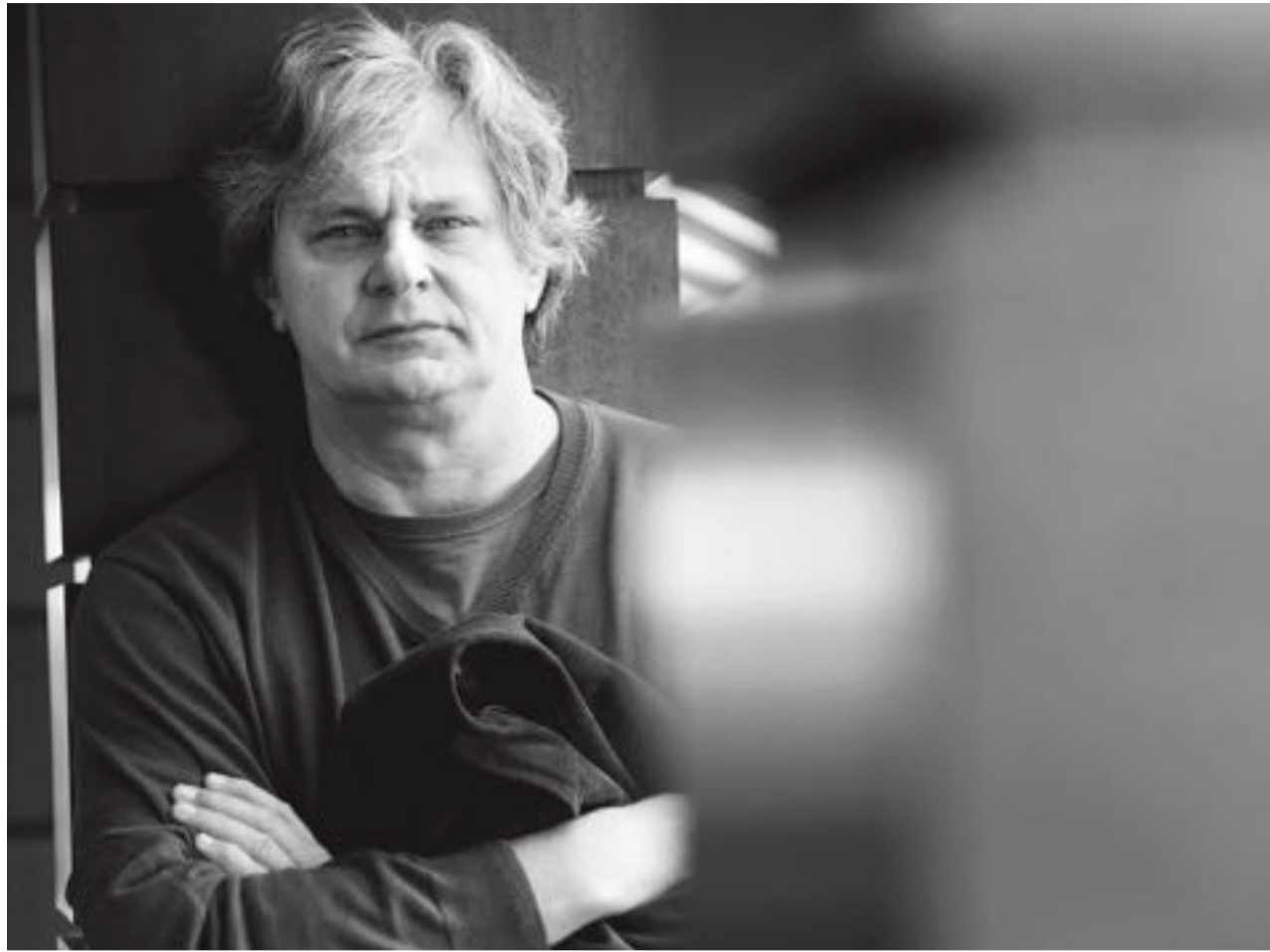
És, ha felnövén, tapasztalod,
Hogy apáid földje nem honod
S a bölcsőd s koporsód közti ür
Századoknak szolgált mesgyeül:
Lelj vigasztalást a szent igében:
"Bujdosunk e földi téreken."
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Oh, remélj, remélj egy jobb hazát!
S benne az erény diadalát:
Mert különben sorsod és e föld
Isten ellen zúgolódní költ. –
Járj örömmel álmaid egében,
Útravalód e csókom legyen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem!

(1850)

**„Szerb Antal szerint minden szál hozzá vezetett, és minden szál tőle vezet,
a magyar szellemi életnek ő a »sugárzási központja«”**

Hallgatni Aranyt! a II-III. oldalon

Rátóti Zoltán: A hit hallásból van, a hallás pedig a szó, a beszéd által

Fotó: Varga Imre

Művész Páholy

„Ahogy idősödtem, úgy kezdtem vágyani arra a nyugalomra és mély drámaiságra, ami Arany költészetében van”

Kétszázegy év

Bár március 2-án, Arany János 201. születésnapján lezárult a tiszteletére meghirdetett emlékévi, a sokak szerint legmagyarabb magyar költő személye és költészete továbbra is velünk marad. Többek között a Magyar Művészeti Akadémia jóvoltából, amely két hete elindította a www.hallgatniaranyt.hu weboldalt, s ezen bárki ingyenesen meghallgathatja és felhasználhatja Arany kétszáz legfontosabb, legjellemzőbb versét és levelét. A nagy vállalkozást Rátóti Zoltán Jászai-díjas, érdemes művész, az MMA Színházművészeti Tagozatának vezetője kezdeményezte, és szakmailag ő irányítja.

– Melyik a legkedvesebb Arany János-verse, amelyet öntől hallgathatunk meg?

– Az volt a kérésem, hogy mi akadémikusok a kétszázból megjelölhessünk két-három verset, amit a program keretében elmondunk. Nem véletlenül választottam a Fiamnak című verset. Ez valójában egy esti ima, amit Arany a hatéves Laci fiának írt, és életre szóló útvalót tartalmaz. Mindent érint, ami szerintem fontos az életben: az őszinteséget, az odaadást, a hűséget, a családot, a haza szeretetét, és nagyon egyszerűen, szívhez szólóan, ahogy egy szülő beszélhet a gyermekéhez. Nekem most lesz hároméves az első saját gyermekem, és bár most még ő nem fogja föl, de alig várom a pillanatot, hogy elmondhassam neki, majd vele együtt ezt az imát, amelynek valamennyi versszaka ezzel a refrénnel végződik: „Kis kacsóid öszszetéve szépen, / Imádkozzál, édes gyermekem.” Minden érzést, gondolatot, intelmet, ami ezen a versen keresztül megszólal, át lehet adni egy gyereknek. Én is közel vagyok a

hatvanhoz, és ilyen korban az ember már valamilyen összegzést keres, hogy milyen üzenetet, szellemi, erkölcsi örökséget tud átadni az utódainak. Ez a vers erre nagyon jó.

– És melyik a másik vers?

– Eléggé harmonizál ezzel a hatvanévesen írt Epilogus című költeménye, amelyben az öreg és beteg költő, aki „az életet már megjárta”, számot vet az életével, és példát, mintát ad arról, hogyan lehet „ember lenni mindég, minden körülményben”, ami Arany szerint – és szerintem is – a legnagyobb cél e földi létben. Ezt a két verset meg egy levelet választottam és mondtam el, hamarosan ezek lesznek hallhatók a www.hallgatniaranyt.hu weboldalon.

– Miért csak két verset mond, hiszen az ön ötlete, kezdeményezése volt ez a vállalkozás?

– Az volt a célunk, hogy minél több színész részt vehessen ebben a programban, ezért mindenkire két, legfeljebb három rövid vers jut. Sok kollégámnak – hozzám hasonlóan – hiányérzete van, hogy a hagyományos médiában alig van már fóruma a versmondásnak, így nekik ez jó lehetőség, másfelől a széles közönség számára nyilván sokkal érdekesebb, ha minél több, egymástól eltérő karakterű, stílusú és hangú színésztől hallhat Arany-verseket. A Magyar Művészeti Akadémia által szervezett és finanszírozott projekt által az interneten keresztül rövidesen bárki számára elérhető lesz ez a kivételesen sokszínű és izgalmas „hangos szöveggyűjtemény”.

– Milyen szempontok szerint választották ki a kétszáz szöveget, egyáltalán miért csak kétszázat ebből a hihetetlenül gazdag életműből?

– A kétszáz számot Arany születésének kétszázadik évfordulója indokolta, bár az én eredeti ötletem az volt, hogy minden versét mondjuk el. Amikor az Akadémia felkért jeles Arany-kutató irodalomtörténészeket – mindenekelőtt Szörényi László, Kulin Ferenc, Korompay H. János nevét kell említenem – a szerkesztői és szakértői munkára, ők azt javasolták, hogy tökéletes képet ad az is, ha nem az egész életművet vesszük föl, hanem egy általuk összeállított válogatást. Nyilván a technikai lehetőségek, az emberi erőforrás és az idő korlátai miatt is ez az ésszerű megoldás, rövidtávon megvalósítható cél. Mintegy két hónapja indultak el a felvételek, s eddig már tizenöt vers, ballada és hét levél felkerült a honlapra, a tavasz végére pedig remélhetőleg mind a kétszáz szöveg meghallgatható lesz.

– A március másodikán zárult emlékévi-ben több száz határon inneni és túli helyszínen szerveztek Arany Jánost megidéző különféle – köztük nagy számban versmondó, verseit megzenésítő – programokat, s ezeken összesen több mint hétszáz ezren vettek részt. Mennyiben más az önök vállalkozása?

– Arra gondoltam, hogy jó volna olyan, az emlékévi „túllógó”, túlmutató programot megvalósítani, amellyel az Arany személyisége, élete és művészete iránti rendkívüli társadalmi érdeklődést folyamatosan fenntartjuk, egyúttal kielégítjük. A kétszáz év „messziség” ellenére Arany szelleme, nyelve, érzés- és gondolatvilága meglepően közel van hozzánk – ha odafigyelünk rá, ha képesek vagyunk elmélyedni a műveiben. Nekem és számos kollégámnak a versmondás misszió, mi ezen keresztül szeretnénk hoz-

zájárulni ahhoz, hogy ez a nagy magyar költő és versei velünk maradjanak, a mindennapjaink részévé váljanak az ünnepi megemlékezések, programok után is.

– Amerikai emigrációba érkezése után Márai Sándor azt írta naplójába: „Mindennap fél órán át Arany János versei. Ez a mentőöv, amibe itt, az óceán partján kapaszkodom.” Babits Mihály pedig magyarul latin szakos gimnáziumi tanárként azt javasolta diákjainak, hogy olvassák el minél többször a Toldit, mert abból többet lehet tanulni magyarul beszélni és magyarul gondolkodni, mint talán minden más könyvből együttvéve.

– Ez nekik és kortársaik többségének még evidens volt, de úgy érzem, a mögöttünk hagyott emlékevi programsorozata azért sok mai embert ráébresztett arra, hogy milyen különleges nyelvi és szellemi kincset jelent nemzeti kultúránkban Arany költészete. Szerb Antal szerint minden szál hozzá vezetett, és minden szál tőle vezet, a magyar szellemi életnek ő a „sugárzási központja”. Ezért nagyon remélem, hogy a mi kezdeményezésünknek is jó visszhangja lesz, és sokan ellátogatnak majd az MMA honlapjára, hogy Arany-verseket hallgassanak mai magyar színészekről, akár mindennap. Ha bárkinek van egy kedves színésze, akinek a személye, a hangja miatt felkeresi oldalunkat, hogy meghallgasson tőle néhány Arany-verseket, már elértük a célunkat.

– Gyakran elhangzik a panasz, hogy ma már egyre kevesebben olvasnak szépirodalmat, a versek – kivált a klasszikus szerzők – lassan kihálnak az olvasmányok választékából. Arany mellett másik „bűvös szavú” költőnk, Kosztolányi majdnem

Csuj Imre szaval. Tizenöt vers, ballada és hét levél már felkerült a honlapra

Fotó: Varga Imre

„Kevesen tudják róla, hogy milyen színes, izgalmas élete volt, milyen szerteágazó kapcsolatokat ápol”

száz éve azt írta a szavalásról írt esszéjében, hogy nem elég olvasni a verset, hanem szavalni kell, mert a hanggal lehet megeleveníteni a betűket, „föltámasztani a verset papír-sírháboról”. Ez ma is igaz lehet?

– Igen. És gondoljuk arra is, hogy a hit hallásból van, a hallás pedig a szó, a beszéd által. Ezért is merem mondani, hogy a versmondás számomra misszió. Nagy lehetőség, egyúttal nagy felelősség is, hogy Arany írott szövegeit olyan hitelesen, érthetően és érdekesen szólaltassuk meg, hogy az ő papírra vetett érzései, gondolatai, üzenetei rajtunk, közvetítő-kön keresztül eljussanak „lélektől lélekig”.

– Önnek mióta kedves költője Arany?

– Nem mondhatnám, hogy fiatal korom óta. Érdekes, hogy amikor jó néhány éve tanítottam a Vidnyánszky-osztályban, és elövettem velük az Arany-balladákat, ott szembesültem vele, hogy nagyon nehéz feladat elé állítottam a másodéves egyetemistákat. Akkor kezdtem foglalkozni a gondolattal, hogy csináljak majd egy önálló Arany-estet. A balladákon keresztül próbáltam fogódzót találni, hogy hol induljak el, mire fűzzem föl az élete történetét, de nem sikerült fogást találnom, és fölfűzőm. Mind a mai napig ott van az éjjeliszekrényemen a kétkötetes Arany-kiadás, és időnként bele-beleköstölök, hogy hol fogjam meg. Ahogy idősödtem, úgy kezdtem vágni arra a nyugalomra és mély drámaiságra, ami Arany költészetében van. Innen indult az én erősebb vonzódásom Aranyhoz, de még mindig vártam magára, hogy valami különlegeset tudjak róla és tőle megmutatni. Ennek a Hallgatni Arany! ötletnek egyébként volt egy előképe bennem, amikor a Magyar Rádióban jó pár éve fölvettem a Petőfi-összest, és az nekem nagyon tetszett. Régen a rádióban rendszer-

sen sok versfelvétel született, de ez elmúlt, és ma már alig van hely és alkalom, hogy a színészek versmondó vágya teljesüljön. Nekem igazi boldogságot jelent, hogy ennyi kiváló kollégával dolgozhatok ebben a programban, és az, hogy mint szakmai koordinátor végig kell hallgatnom az összes felvételt, egyfajta „irodalmi továbbképzés” számomra. Hihetetlenül izgalmas, hogy ki hogyan mond ma Arany-verset.

– Hogyan választották ki a közreműködő színészeket?

– Mi „csak” javaslatot tettünk a színművész kollégákra, a végső döntés Markovits Ferenc rendező kezében volt, és az irodalomtörténész professzorok is javasoltak személyeket. A kiválasztásnál fontos szempont volt, hogy ki az, aki nemcsak szeret, de tud is verset mondani. Igyekeztünk majd minden színházból hívni közreműködőket, mert fontos, hogy a közönség jól ismert és közkedvelt művészekről hallja a verseket. Nem tudok itt minden résztvevőt felsorolni, csak jelzem, hogy az impozáns névsorban megtalálható Béres Ilona, Bodrogi Gyula, Császár Angela, Csuj Imre, Haumann Péter éppúgy, mint Kubik Anna, Lukács Sándor, Máté Gábor, Ráckevei Anna, Szarvas József. Az idősebb, befutott generáció mellett fiatalok és külföldi színészek is szép számmal részt vesznek a munkában. Így ez a hangzó szöveggyűjtemény nemcsak Aranyra állít emléket, hanem korunk jeles színművészeinek „korlenyomatát” is örökösen hagyja.

– Ismert, hogy például a Nyugat nagy költői közül többen is lefordították a világirodalom számos híres versét. Itt nem vetődött fel, hogy ugyanazt az Arany-verset több színész is elmondja?

– Ez is felvetődött, de egyelőre örülünk annak, ha időben el tudjuk végezni a tervezett munkát. Később természetesen elképzelhető, hogy egy-egy emblematikus költeményt tegyünk föl három-négy változatban.

– Felolvassák vagy fejből mondják el a verseket?

– Mindenki olvassa, mert takarékosan kell bánni az idővel. Mivel a színész nem látható, ennek nincs jelentősége, ugyanúgy, mint a rádióban. Persze ez nem jelenti azt, hogy nem kell alaposan felkészülni minden egyes versből, Arany költészetének, különleges nyelvezetének nem lehet csak úgy nekifutni, nem lehet improvizálni. A leveleknél még nehezebb a feladat, mert Arany a tizenkilencedik századi, ma már nem könnyen érthető köznap nyelvvel írt. A költeményeinek van valami időtlen nyelve és zeneisége, ami többnyire ma is jól érthető, még akkor is, ha jó néhány általa használt szó, szólam, kép vagy utalás már magyarázatra szorul egy átlagos műveltségű ember számára is.

– A „szemérmes”, rejtőzködő, sokak szerint titokzatos költő személyiségét, karakterét akarják közelebb hozni a mai generációkhoz a levelei felolvasásával?

– Eredetileg csak versekben gondolkodtam, de az említett tudós irodalmárok azt javasolták, hogy az összesen kétszáz szövegfelvételtől legyen hetven levél. Először nem értettem, ebben mi a különleges, de amikor elolvastam pár levelét, akkor rájöttem, hogy nagyon hálás lehetek Szörényi László ötletéért, mert így sokkal teljesebb képet kapunk és adhatunk át Aranyról, az emberről, az életviteléről és életszemléletéről. Kevesen tudják róla, hogy milyen színes, izgalmas élete volt, milyen szerteágazó kapcsolatokat

ápol, milyen családi drámák történtek vele, milyen testi és lelki fájdalmakkal küszködött egész életében. Sőt a levelekből az is kiderül, hogyan segített kortársainak, mit tanácsolt azoknak, akik nála is rémesebb élethelyzetben megérthető, ha a személyiségét, a belső és külső életét is megismerjük, ezáltal közeli, szinte élő ismerősünké válik.

– Lesz-e folytatás?

– Mindenképpen szeretnénk folytatni ezt a vállalkozást, erről már beszélgettünk kollégáimmal. De most az a lényeg, hogy ne aprózzuk el az energiáinkat, először ez a kétszáz törzanyag készüljön el és kerüljön fel a honlapra, utána következhetnek az újabb lépések. Itt lesz ez a hatalmas tárhely, s lehet, hogy később majd beemelünk meglévő, konzerv anyagokat is például a Magyar Rádió archívumából, s akár képi, animációs illusztrációk, rajzfilmek, Arany verseit megzenésítő felvételek is helyet kaphatnak. A jövő feladata lesz, hogy kitaláljuk, hogyan bővítsük, fejlesszük tovább a honlap kínálatát, mert ezt élő, fejlődő, egyben praktikus felületnek szánjuk, amit például magyartanárok és diákok is rendszeresen használhatnak. És Aranyon túl jó lenne nagy költőinket – Vörösmartytól Babitsig, Petőfitől Kosztolányiig – sorra venni és beemelni a hangzó szöveggyűjteményünkbe, emlékévtől függetlenül. Szerintem ez hosszú időre szóló missziója és feladata lehetne a Magyar Művészeti Akadémiának.

Faggyas Sándor

Művész Páholy rovatunk az MMA támogatásával készült

Az 1933-ban készült felvételen a Paisaje Lunar a Teide vulkán déli lejtőjén
Forrás: Fortepan

Képirás (83.)

Egyesek szerint a vidék azonosítható a görög mitológiában Gérüón szigetével, ahová Héraklész a Gibraltári-szorosból oszlopainak felállítása után jutott el az Ókeanoszon hajózva, mások azt állítják, már a föníciaiak is ismerték, és van, aki szerint Krisztus előtt 470-ben Hanno is megfordult errefelé

Guancsok és kutyák

Spanyolország legmagasabb pontja a Kanári-szigetekhez tartozó Tenerifén tör az ég felé – a háromezer-hétszázötvennyolc méteres Pico de Teide jellegzetes alakja igen mesziről látszik az óceánon. A hét nagy (Tenerife, Gran Canaria, Lanzarote, Fuerteventura, La Palma, La Gomera és El Hierro) sziget egy úgynevezett földtani forrópont felett keletkezett, ezért kizárólag vulkanikus kőzetekből állnak, közepükön egy-egy tűzhányóval.

A térség régóta ismert a hajósok előtt, s őslakóinak a guancsokat – fordításban tenerifei embereket – mondják, annak ellenére, hogy róluk az első arab feljegyzés csak 1150-ből származik. Mint a ma a Bibliothèque nationale de France-ban őrzött iratok fordításából kiderül, a guancsok magasak voltak és szőkék, így jó eséllyel a vikingek és a berberek közös leszármazottaira lelhetünk a hajósok. Rengeteg kutyával éltek együtt – nem véletlen hát, hogy a latin canis, azaz eb lett torzulás útján a szigetek valódi névadója. De akad olyan elmélet, amely azt hangoztatja, hogy a Platón által említett és elsüllyedt Atlantisz maradványnepei találtak menedéket a legendás (valós?) állam pusztulását okozó katalizma után szigetté váló hegycsúcsokon. S hogy még tarkább legyen a kép, helyben azt is mesélik, amikor a rómaiak ideértek, olyan

közösségre bukkantak, amelynek tagjai nem ismerték a hosszú távú hajózást.

Ha legalább nagy vonalakban tisztáznunk óhajtjuk, kik voltak a Kanári-szigetek őslakói, a régészet eredményeihez kell nyúlnunk. Az ásók munkája nyomán biztosan kijelenthető, a térségbe az első emberek Krisztus előtt úgy hatezer környékén érkeztek. Eredeti kultúrájuk már csak nyomokban bukkan elő, így például a guancs nyelvből fennmaradt néhány kifejezés, szó és egyes családok által máig viselt ősi törzsfők nevei. Ezek mind hasonlóságot mutatnak a berber nyelvekkel.

Az első, megbízható beszámoló 1341-ből, Nicoloso da Recco genovai felfedezőtől származik. A leírás a lakók által használt számok fordítását is tartalmazta. A guancsok vesztét az idegen hódítók fegyverei és a behurcolt betegségek okozták.

Egyes szakemberek szerint a vidék azonosítható a görög mitológiában Gérüón szigetével, ahová Héraklész a Gibraltári-szorosból oszlopainak felállítása után jutott el az Ókeanoszon hajózva. Némely tudósok határozottan állítják, már a föníciaiak is ismerték, és van, aki szerint Krisztus előtt 470-ben Hanno is megfordult itt, a rómaiak pedig Fortunatae insulae, azaz Boldog-szigetek néven

emlegették, és mint az archeológia bizonyítja, kereskedtek is a lakókkal.

A térség történetében fordulópont volt, amikor 1402–1404-ben Jean de Béthencourt normann kalandor előbb magánvállalkozásként, majd Kasztília nevében meghódította Lanzarote, Fuerteventura, Hierro és La Gomera szigetét. Miután III. Henrik kasztíliai uralkodó kinevezte ezek királyává, összegyűjtött vagyonával 1406-ban végleg hazatért Normandiába, és a kormányzást unokaöccsére, Maciot de Béthencourt-ra bízta. Ő néhány sikertelen, a még szabad részek kifosztására indított rablóhadjárat után eladta a fennhatóság jogát a portugáloknak, akik azonban csak La Gomerát tudták tényleg megszerezni.

Ez az egyezés felbőszítette a kasztíliaiakat, akik kérésére IV. Jenő pápa a szigetet Kasztíliaiaknak ítélte. A torzsalkodásnak az vetett véget, hogy V. Alfonz portugál király 1479-ben megkötötte a kasztíliai koronával az alcáçovasi békét, és ebben lemondott a szigetekről – cserébe a portugálok megkapták az Azori- és a Zöld-foki-szigeteket, valamint Madeirát. Juan de Rejón és Pedro de Vera 1478–83-ban elfoglalta a bennszülöttektől Gran Canaria szigetét, 1491-ben Galician Alonso Fernández de Lugo La Palmát,

majd végül, 1494–96-ban Tenerifét is. A térség Amerika felfedezése után az Afrika felől oda tartó hajók fontos állomása lett.

A hosszú évszázadok békéjét 1902-ben zavarta meg egy függetlenségi mozgalom, amit azonban a spanyol csapatok szinte rögvest eltiportak. Fontos megjegyezni, 1936-ban innen indultak el Franco csapatai, hogy kirobbantsák a spanyol polgárháborút. Erre a tényre korábban számos utca és tér emlékeztette a lakókat és a látogatókat. A második világháború után a vidék idegenforgalmi paradicsommá vált, s a vámszabad státusának hála annak számít ma is.

A szigetekon több apró magyar közösség is található. Az első hullám még 1945–48-ban érkezett, aztán az 1956-os kivándorlók, majd disszidensek jelentős csoportja lett itt új otthonra. Az „ittthoni” magyarok körében már a nyolcvanas évek közepétől népszerű – és ami legalább ennyire fontos, a kor adottságaihoz mérten viszonylag könnyen és olcsón elérhető – célpontnak számított a főváros, Las Palmas, valamint az üdülőközpontnak kiépült Maspalomas. Fénye csak a jugoszláviai háborúk lezárulta után kopott meg, amikor az Adria teljes partja békésen is elérhető lett.

Lázin Miklós András